

Incipit Tractatus de Remedijs contra pusillanimitatem Scrupulositate . contra deceptorias inimici consolaciones . et subtiles eius temptaciones . Per Illuinatissimū Magm Johē Serfon . doctorem sacre Theologie . Cancellarium Parisien . Editus .

Qui pusillanimis est et pauidus . ea quere sibi debet a nimio timore . Si enim timor suum et naturalia sequitur . ad desperationem vel nimiam mentis detractionem pueniet . Timor est utilis duris et dissolutis ac remissis . quia timor terret et custodit . Timoratis vero atque pauidis si accedat timor . ad peccatum eos adducet . unde conuertere se debent magis ad consolatoria et dulcia quam ad contraria . Contrarijs enim contraria curantur . frigida calidis temperantur . et calida frigidis . Stultus vero est qui calorem calori . et frigus frigori adiceret . Ortus irrigatur siccitatis tempore . si satis opulentus non amplius irrigatur . Qui vero scit excolere ortum suum . imperitus est si nesciat excolere et animam suam . Anima ei plus est quam ortus . immo plus etiam quam corpus . unde per regulam generali habendum est . ut in quacumque temptatione de qua impugnamur semper contraria obiciamus . Sic enim inuesti sunt demones de quodam monacho qui ipse confidetur . quod cum ipse eum

vellent extollere ipse se depremebat. **E**t cū eum
in despacōez miterentur impellere ipse ad spem
se erigebat. **A**liqui p cordis pusillanimitatem
putant se despate cū nō despant. Sentūt enim
motus despacōis p pusillaitatē cordis a hūc se
fū putāt osēfū. **S**z q̄tūcumq; sētiant etiā si q̄si
opiantē hac tēptacōe q̄ diu racō cōiudicat nec cō
sentit h̄y tales caritatē nō amittūt. **I**gnis qui
in die ardet in nocte opiri solz cineribz a quibus
ita extinguit̄ ut tñ maē alterius diei sintilla iue
niat q̄ sintilla dū q̄rit̄ licz lateat nichilominus
ibi iuenitur a de eadē modica sintilla tam vehe
mens ignis repatur sicut p̄us. **I**ta est de sintil
la caritatis que q̄tūcumq; opat̄ tēpta cōibz si in
tencio hęc maneat in ipsa ut adhereat deo et
nullatenus consentire velit alicui mortali pecca
to viuus remanet secure ipse ignis caritatis q̄
postea tam magnus erit ut prius. **E**xemplum
aliud est non dissonum a proposito de pugile in
duello qui quantumcumq; deiciatur a percussio
ne non reputatur victus nisi consentiat dicendo
reddo me victum. **S**ic nec spiritus hominis vin
citur a dyabulo nisi consensus voluntatis adue
niat. **C**lamandq; ē in h̄mōi temptacōnū cōfli
ctu. **D**ñe deus meus fac mecū s̄m iudiciū a affe
ctum rōis nō s̄m illd qd̄ i sēfualitate vsatur. **S**i
mīle dico de oī tēpta cōe nō enī iudicat̄ hō a dō

fm̄ sentimētū vel sensū carnis . s; fm̄ sensū ra
 cōnis a voluntatē aīme . Duplex em̄ voluntas
 ē in hōie . siue duplex lex sicut dicit **Aplūs** . Lex
 carnis . s; a lex spūs . **Vñ** a idem **Aplūs** dicit se
 cupiscere fm̄ legē carnis a carnaliter delectari cō
 tra spūs volūtatem . **S;** q; illud qd̄ ita cupisce
 bat . nolebat a cōtra volūtātē hoc faciebat . p̄mo
 ut magis pprie loquat non faciebat illud s; pa
 tiebatur . **I**deo dicebat . **E**go non operor illud . s;
 qd̄ in me habitat peccatū . **I**ta q; quicunq; tem
 ptaris carnali cupia . despatione . ira . rancore .
 inuidia . a alio quocūq; peccato . q̄d̄ia ratio tua
 non vult hm̄oi . s; ut potest reluctatur . a libentē
 exponerari vellet . ab impugnatione tam pestife
 ra non tu agis illud . s; magis tu videris illud
 pati . **Vñ** nec iudicaberis fm̄ hm̄oi peccati sēfū .
 s; fm̄ racōnis a volūtatis cōsensū . Si ille adue
 nerit iudicādū te scias . **E**t quid mirū . si duplex
 in hōie reperiatur volūtās . quarum velit vna
 altera quodāmō nolit . **Cū** a in ipō redēptore
 nostro duplicē ostet fuisse voluntatem . **Vñ** a q;
 voluit calicem passionis a se transferri . a **A**liam
 qua iurta dei p̄ris voluntatem voluit pati . **V**i
 deatur itaq; ut nō deiciat volūtās sensualitatis
 s; adhereat fideliter deo volūtās spūs et rōnis
 in te a non timebis . **T**ene sup hoc exemplū
 mulieris nequā . quā nunq; cogē ad hoc valuit

vir suus ut taceret nam cū p̄icta m̄c̄nū siue
lutū ⁊ quasi tota inde coopta ⁊ cōdusa inquire
retur a viro. **A**n ne adhuc fileret: ouersa ad eū
voce p̄caci ut poterat respōdit non adhuc fileo
Ita ergo ⁊ tu cū quasi totus inuolutus luto fue
ris tēptacōnum: noli cedere neq; vidū te redde
re s; corde ⁊ ore clama cōi impugnantēs te tēpta
cōnes ⁊ dic. **A**dhuc non fileo ab adherendo dō
dño meo ⁊ retinebis innocētiā sicut mala illa
mulier retinuit suam nequitia. **A**udi adhuc ā
plius solatoriū verbū. **Q**uocūq; peccato tēpta
ris p̄alys acrius: tanto si legitime certaueris co
ronaberis a deo gloriosius. **E**t tēptatus habebis
p̄m̄ium duplex vbi non tēptatus p̄m̄ium esses
habiturus simplex. **E**t quanto plus sentis ali
cuius peccati fatigacionem tanto amplius si uō
consentias cōsequeris peccatorum tuorum pur
gacōnē. **E**t quia in huiusmodi cōfliktu cū quis
tēptatur cōtingit ut plura cōmittantur venia
lia. **I**ta etiā ecōtrario cōtingit s̄m̄ doctores
cōmuniter ut pena illa quam sustinet in resistē
do deleat penā venialibus debitam ex vna parte
et ex alia parte crescat meritum propter pug
nam contra vitia et laborem pro virtutibus.
Sicut igitur iuxta premissa s̄sus peccati seu tēp
tacionū ad peccatū homi nō nocet ad salutē nec
a caritate dei sepat q̄d in s̄sus nō occurrit. **I**ta

quoq; ex simili sensus deuocōis seu sentimētū
 spūalis dulcedinis et solacōnis non assecurat
 hōiem ipm fore in statu grē gratū fatientis. nec
 reddit eū pfectōrē ex hoc alijs. neq; deuocōnis
 grā hmōi sblata. eūdem reprobātū a deo indi
 cat. nec etiā impfectiorē ceteris facere preua
 let. pares quippe eē pnt in caritate coram deo.
Et ille qui spūali cōsolacōne pfūditur. et ille qui
 ea priuatur. ymo si diligenter pensetur. magis
 piditari poterit ille qui deuocōis dulcedine fru
 itur q̄ is cui hoc denegatur. **R**acō. qz si solacōe
 hmōi fungens de gratia tali cōfidat. et suū imp
 fectum exinde cōsiderare negligat. sua deuocōe
 erit deo potius remotior q̄ ppinquior ppter suā
 presūptionē et fatuam cōfidentiam. **A**ridus ve
 ro et spūalis dulcedis vacuus. attñ p deuocōe
 laborans. et id qd in se est faciens. licet corde q̄
 si frigido et spū tepido debitū suū soluens deo
 cū suū p̄ius vilifacōne et sine miseracōnis ma
 gnificacōne poterit ppter sui humiliacōnem deo
 multo fore acceptior. et p̄ alio in merendi statu
 maior. dummodo tñ conetur non negligere qd
 in se est. s; p grā solacōnis accipienda laborz
 sine fictione. **S**edeat ergo necē est iste aridus
 iuxta viam et mendicet a dño **I**hu trāseūte lu
 men gratie. **E**t quāuis turba malarū cogitacō
 num impotune instet ut taceat. ipē nihilom̄

multo magis clamet et fucdamet donec lumen
a dño recipiat. **E**t si sic lumē gratie a cristo hu
militer mendicando tandē recipere meruerit: non
dubiū quā magis meritorie q̄ si spōte et sine la
toꝝ certamine quasi inueniss̄. **S**i tamen in hu
militate pseuerans cū gratiaz actione recōgno
uerit non suis meritis nec precibz aridis s̄ me
ra ex dei bonitate gratiam consolationis collatā
gratis. **O**ratio aīe talis non est pura s̄ dura.
Et q̄uis non dulcis tamen fortis. **V**nde ceteris
pibus ipsa apud deum tantū optinere poterit
sua dura fortitudine: quantum alterius oratio
sua deuota dulcedine put iniurie videtur. **B**ea
tus **Bern.** sup illud psal. **D**electare in dño et
dabit tibi p̄ticipēs cordis tuū. **N**ō est inquit hoc
dictum de affectu s̄ de exercitio. **I**lle enim bene hoc
implet q̄ delectari conat̄. **E**t si nō p̄tigit ad hoc
q̄ delectetur et viribz hoc agit qd̄ ille q̄ delectat̄. cō
nē hāc p̄cipit. **N**ō ergo incaute q̄s seq̄t̄ h̄mōi dul
ce. **A**lmū s̄timēta et s̄sibiles i oracōibz suis cōsola
tiones nec p̄h̄at se s̄m̄ talia a deo exaudiendū s̄
magis s̄m̄ racōis sue et volūtatis iudiciū qd̄ deus
potius p̄s̄at maēat q̄ i illis terminis sc̄z q̄ iuxta
d̄inū p̄missum accepturus quāq̄ idubie eit id
qd̄ postulat ā aliud qd̄ vtilius d̄ima p̄uidētia ei d̄
foē cognouet si fideliter i oracōne sua sine hesita
tione de dei pietate pseueret. **A**ddēdū hic videt̄

non incōgrue q̄ nonnunq̄ simplicibz deuocōni
 vacare querentibz hmōi spūaliū solacōnum
 subtractio sit vtilior q̄ eaz excessio. maxime eis
 qui nondū exercitatos hūt sensus ad discreti
 ones boni ⁊ mali. nec aduertē norūt quō p sepe
 angelus tenebrarū se trāfferre solet in angelū
 lucis se trāfiguraē ut decipiat. **P**ro quo dari⁹
 intelligendo sciendū. q̄ aia racōnalis que essen
 tialit̄ indiuisibilis est. duobz modis suas exer
 cet opacōnes aliquas. videlicz sine organis seu
 instrumentis corpeis. saltem immediatis. ⁊ ali
 quas cū hmōi corpeis organis. **E**t fm hoc diuī
 dī cōsueuit potēntialit̄ in partē supiorem. que eē
 mens vel spūs dī. **E**t in ptem inferiorem que sē
 fualitas noiatur. **P**rima autem portio aīe in
 tribus consistit potēntijs. s. intellcū seu racōne vo
 luntate ⁊ intellcūali memoria. **I**n quibus illa sū
 ma maiestas gloriosissima trinitas fm cūter
 loquentes. **C**reauit hōiem ad ymaginē ⁊ simili
 tudinē suam. **S**ecūda vero aīe portio cōsistit in
 potēntijs sēntiuis tam exterioribz q̄ interioribz
 ⁊ appetitibz sēntiuis. s. irascibili ⁊ concupiscibili.

Iuxta itaqz premīssa notand q̄ q̄libz spūs
 de sui natura nisi dimitus prohibeatur cuilibet il
 labi pōt corpi. ⁊ circa ipsū siue ī ipō opari. **H**oc
 em pūilegiū inditū ē nature spūali sup naturā
 corpeam. vnde sequitur q̄ angelus bonus vel

malus potest operari in nostris sensibus et sensibus
appetitibus eo quod sint corporei propter organa
Vnus tamen spiritus creatus non potest illabi alteri
spiritum quod sicut in corruptibilibus impossibile est
fieri penetracionem dimensionum iuxta philoso-
phos. sic et in spiritualibus impossibile est fieri
illapsus spirituum iuxta theologos. et hoc est quod
dicit aug⁹. **I**n de fide ad petrum ubi inquit singu-
lis spiritibus inest terminus quo a se invicem
distinguntur et unus in alio non est. **E**t isto se-
quitur quod dyabulus non potest intrare partem anime
superiore siue ipsius anime essentiam. patet quod
anima est spiritus indivisibilis. **E**t per consequens
non potest immediate in ipsam operari. cum om-
nis operatio fieri habet per contactum. **E**t hoc est
quod venerabilis Beda dicit ad quintum super illo lo-
co ubi petrus ait. **A**nania cur sathanas temp-
tat cor tuum etc. dicit ei sic. **N**otandum quod mente hominis
iuxta se habet nihil implere potest nisi creatrix finitas. **D**ns
itaque premissis bene consideratis poterit faciliter atten-
di quantum periculis expositi sumus et quod diversimode
nobis illudere potest spiritus neque etiam se simulata spe-
ctum ut finaliter nos decipiat meantos et ad ma-
la perducatur. **V**t beatus Augustinus. in de ci-
vitate dei in diversis locis et maxime. 18. et 21. libro
clare ostendit. **P**ossunt namque ut tactum est sensibus nostris
illudere possunt etiam immittre diversa fantasinata

quib; si sēſualit̄ delectabilia fuerint ut allitiant
 ⁊ incōmēt appetitū n̄m ad illicita. vel quib; si
 tristia fuerint appetitū n̄m deterrendo a bono
 retrabant. ⁊ ppter difficultates experientialit̄
 inmissas impediāt totalit̄. ita ut a bono incho
 ato vel inchoando. penitus ppter sēſibiles gra
 uitates desistamus. **R**ursū quoq; immutaeē pos
 sunt n̄m appetitū sensitiuum. p hoc q̄ aliquam
 facere valent immutacōem circa eius organū
 Sic namq; volentes deo non prohibēte aliquē
 incitare ad libidinē. pnt causare circa renes
 aliasq; corpis pres. vbi libido sedem tenet ali
 quam vehementē calefactionem. ⁊ volentes in
 aliquo prouocare virtutem irascibilem. pnt dō
 pmittente pcurae ebullicōnem sanguinis eius
 circa cor. **S**icq; similit̄ de fame. siti. somnolentia.
 ⁊ sic de alijs hūanis passionib; appetitus sensi
 tiuū intelligatur. quarū oīm passionū cās dya
 bolus nō ignorat ppter nature sue subtilitatem
 licet namq; a grā ceciderit. naturalia tamē nō
 amisit. **E**t sicut āgelus malus hmōi cās passio
 nū admonere in hōie pōt. **I**ta quoq; angelus
 bonus easdem amonere pualet ut hōiem a tem
 ptacōne liberet. ymo credo q̄ ⁊ angelus mal⁹
 eas possit deo pmittēte ⁊ angelo bono nō resistē
 te. in hōie remonē dūmodo speret p hoc hōiem
 periculosius posse decipere atq; ad peiora mala

producere putat quoniam optimum est. Potest etiam spiritus malus naturam nostram corpoream et totam anime portionem inferiorem multa tranquillitate fouere et eam delectare gaudijs et apparatus voluptate sine ficta et sophistica dulcedine quibus homo incautus et spiritualium fallaciarum interceptus ad tantum allici poterit ut etiam tantis viribus anime superioribus multum inde gaudeat et magna quasi in toto homine consolacione pfeuat. Ita quod homo vix credere possit aliud quam a deo foret tanta suauitas cum tamen certissime quoniam sit ab humani generis inimico. Qui hanc causam temptat nonnumquam ut hominem per hoc in superbiam erigat. Nonnumquam vero ut hominem per indiscretionem et abusionem huius deceptorie consolacionis in insaniam aliaque mala finaliter deiciat. Diligentem tamen conueniens quod spiritus malus non potest immediate temptare hominem in parte anime superiori cum sibi non illabatur putat supra tactum est quantum possit mediate. Quod tunc fit cum intellectus seu ratio incaute consentit fantasmatibus illis que sibi illusio sensus representat non debite scilicet abstrahendo eliciendo aut discurrendo. Item potest id fieri propter vehementem passionem appetitus sensum que passio sepe iudicium rationis perverte solet. Similiter potest ipsa voluntas in homine temptari mediate. Et hoc fit curio per erroneum suum iudicium de quo tactum est ipsam voluntatem mouet cum

caro fortit̄ temprata que semp tamē occupat
 aduersus sp̄m ip̄am volūtātē tamdiu stimulat
 quousq; eam sibi indinat. Sic enī s̄m sc̄m **J**oco
 b̄. vnusquisq; temptatur a cōcupiscētia sua a
 bstract⁹ a illect⁹. Nec licet aliqualit̄ p̄ excessum
 non tamē inutilit̄ ut apparet ad p̄positū dicta
 sint. p̄ detegendo fallacias ⁊ pericula que in ex
 ptis contingere possent circa sp̄uales dulcedines
 in oracōib; ⁊ meditacōib; suis p̄ āgelū sathā
 ne trāssfigurantē se in angelū bonum. nisi cau
 te ⁊ discrete se habuerit in suis sentimentis. ⁊
 sensu p̄ceptibilibus cōsolacōib;. **E**x p̄missis
 etiā facile elici poterit cōsideracō quō hōies
 in capitib; suis debilitati aut alias i naturalib;
 suis lesi ⁊ indispositi. seu ex cōplexionis malitiā
 ad aliqua vitia fortiter ⁊ specialit̄ p̄ ceteris incli
 nati. qui cit̄er passionati dicuntur. possunt citius
 facilius ⁊ multiplicius q̄ alij sam̄ bene dispositi
 ⁊ bene cōplexionati seu bene educati. ab inimico
 illudi. verari. decipi. ⁊ periditari. p̄pter organoz
 fuoz indispositiōem deo p̄mittēte. Quibus cōsulē
 dū est. ut cōtra inuisibilis hostis insidias dū ⁊
 sanctos sepe inuocent p̄prium sensum nō sequā
 tur. alios cōsulant. ⁊ eoz cōcilijs acquiescāt. mi
 nime tate exercitiōz tam corpaliū q̄ sp̄ualiū se
 ip̄os nō grauent. occasiōēs peccōz q̄ tū poterit
 fugiant. cōtra passiones suas viriliter laborēt

no

et nullo modo locū eis dent neq; eis cedant. **Nā**
si semel iterum et iterum passionibus suis cesserint
deuement paulatim ad hoc ut cum eis resistere
volent difficulter aut minime idem poterunt.
Ex quo usus seu consuetudo est quasi altera
natura. Et ut reuertamur ad hoc vnde sermo
sumpsit exordium videlicet ad pusillanimitatem
non quidem amplectendam sed omnino
de fugiendam sumam de ipsa exemplum ad propositū.
Sit quis naturaliter timidus et in naturalibus
defectuosus huic si corā multitudine quippiā
ad agendum incubuerit poterit facilius spiritus
nequā deo id ad probandū et exercitandū huius
permittere passionē timoris in tali ad tantū intera
re cū naturalium defectū eius adiuuamēto ut quā
totus stupefiat. **V**isusq; et auditus vsū quasi
intermittat ymmo et sensu tactus quasi inter
cepto per totum corpus spasma incurrat et frigidus
quodā profusus sudore velut amens in terrā
cadat quēadmodū experientia in nonnullis do
cuit cui grauissime passioni timoris semel aut
bis experte si is de quo loquimur cesserit et iux
ta supra datum conciliū se viriliter propter
conspertam difficultatem et presumptam con
fusionem eidem se non opposuerit deuemet ad
tantā indubie pusillanimitatē quā vix aut nunquam
curabitur ymmo videbitur sibi quamquam fantastice

11 no

a dyabolo illudēte q̄ potius vellet mortē subire
 q̄ tali opi vbi tantā exptus ē difficultatē itēz
 intendere. **C**onsonat huic exēplo nostro illud
 phi. de nōnullis semel gūit a q̄i vsq; ad mortē
 vulneātis. **Q**ui vt ayunt si saguine postmodū
 viderit aut fortit de saguine fātasiauerint sinco
 pim facillime a spasma patiētur pp̄ id qd̄ p̄us
 expti sūt icōmodū a piculū. **S**ed redeam⁹ mō
 ad deuotoz a aridoz opacōnem vñ pp̄ decep
 torias osolacōes manifestādas digressi sum⁹
Vnde notādū q̄ put aliqliē superius tadū est
Aridus nōnūq̄ i statu ē tutiori q̄ deuotus hac
 racōe. **S**int nāq; duo. quoz vnus scz deuotiois
 dulcedine fruēs maiorē habeat osidētā. **A**lter
 vero .s. ead̄ carens dulcedine miorem osidētiam
 teneat. **H**aut dubiū q̄n possit cōtingē q̄ hīs
 q̄ plus osidit piditatur facilius a sic inferior. qz
 eius osidētia de ignorātia sui ip̄ius p̄cedit cum
 nesciat ad q̄ntū teneat̄ coram districto iudice
Alter vero minus osidēs non facile decipiat̄ a
 sit in tutiori statu qz eius trepidatio est ex sui
 discussione sedula a ognicōe pp̄rie isermitatis
 a impfectōnis sue. **I**deoq; quātum hic p̄ huili
 litatem timet a trepidat. tm̄ dei iudicō securior
 astabit qz diiudicauit a discussit seipm. **I**ta est
 q̄nq; osidētia non bona a timor securior deo qz
 vicinior. **H**inc est q̄ quidā patrū ayebat nullā

peiorē passionē fore q̄ nimiam cōfidentiam tam
erga deū q̄ erga primū. Nam generat cōmuniē
cōtēptum a debitam negligit reuerēciam tam
quo ad deū q̄ quo ad primū habēdā a i vani
tatē a supbiā sepissime termiatur. Nonnumq̄ e
fiā cōgigit ut is q̄ conat̄ habere delcācōes spūa
les expēdat ob hoc q̄ totū tēpus quo tñ vtiliora
sibi a primo magis q̄ grata deo nō tñ poss; s;
a ex iūdo a sātē forsā obediētie debito dēteret
agere a tādē cū adeptus fuerit qd̄ q̄ sūit male cu
stodit dimittens illico mentem suam ad alia in
p̄nētia euagai a vertens se sine necessitate ad
alia q̄i dicēt a si nō v̄to tñ fact. **I**ā qd̄ cupiū
teneo dietā meā mō bñ cōpleuī bñ sto securus sū
Attamē nescit miser a se nesciē dissimilat q̄ id
qd̄ accepit cadit s̄b grā ḡtis data a pōt staē cum
pecō vñ possunt adhuc oia sua pecā manē sup
eū q̄q; is cui multū dōatū ē multū eē i iudicō re
q̄ret ab eo p̄ rōe reddēda. **E**t rurū cū pōrē grāz
cōsolacōis q̄i nichilipēdō abiēret cūertēt ad d̄m
istās p̄ alia accipiēda q̄n sibi placuēt q̄i dig
nū sit ut deus ad eius bñplaciū sp̄ sit patus do
netq; sibi iuste quādōcūq; a qd̄cūq; postulaueit
Hec ē illa vana p̄sūptio fatua mala et piculosa
cōfidentia q̄ nōnullos se deuotos putātes possid;
S; nō sic ē de illo q̄ auxiliū diuinū tātū a nō dul
cedines q̄rit pro suis necessitatib; ad resistendō

temptacōibz. qui querit peccōz fuoz remissioez
 non spūalem cōsolacōem. qui purā querit dei
 miām. non singularem suauitatis grām. qui in
 jta dñi sui bñplacitum cū labore ⁊ dolore eidem
 seruit. nec cōsolacōnes hic s̄ in futuro requirit
Et si qua cōsolatio offeratur eam cū timore ⁊ hu
 mili gratiarū actione suscipit. ⁊ cū recedit. non
 tristior inde neqz ad seruiendū deo segmior fit.
Nā iste salutē suam opatur cū timoē. prior qua
 si sine timore. **I**ste in veritate. prior in vanitate
Iste fidelit̄ alter fallaciter. **H**ic p̄p̄hs quasi sti
 p̄dijz militat deo. **A**lius nisi mercedē a deo hic
 recipiat cōsolacōis militatē rēnuūt. **S**olet etiam
 pusillanimes reddere nōnūq̄ deuotioni intēdē
 tes nimia scrupulositas cōscientie q̄ vtiqz nō est
 bona utpote cū quis de venialibz ⁊ leuibz peccis
 sine quibz. ista vita vix aut nullatenus trāssigi
 potest ⁊ pene de omni actione sua. cōtinuā quasi
 sibi format cōsciētiam plus huiusmodi pōderans
 lance iusticie q̄ diuine misericordie. et hoc p̄st̄m
 vltra debitū ac si sua iusticia tantū ⁊ non dei mi
 sericordia potius saluandus sit. **V**nde cōgēre
 potest nisi hmoi scrupulos inordiatos deponat
 vt id qd̄ prius nō erat peccm̄ ex se fiat peccm̄ ex
 scrupulo cōscientie. **Q**uicquid enim cōtra cōsciē
 tiam est. peccm̄ ē nec potest hic talis gratiā pe
 cere q̄ de mōrti vbi mortale non est format sibi

scrupulum conscientie. **N**ō enī autor grē deus ha-
bitaē vult in tali conscientia inquieta et turbida.
Quipe cū de eo scriptū sit. **I**n pace factus est lo-
cus eius. **D**e hōz scrupulosorū numero vidēt
fore hñ q̄ cū psalmū aut oracōez dixerint non
tū cū actuali intēcōe s̄ mētis subrepta euagacō
ne quā humana infirmitas ex se vitaē nō pōt
repetē et resumere itez et itez nō cessant. **A**tra-
mē attingere pōt ut quantūcūq; reiterēt id qd̄ rei-
teratum est fiat ita inspidū et qñz plus q̄ illud
qd̄ prius negligēter et inaduertenter fuit pso-
lutum. **Q**uibz et associandi videntur illi qui
cum opetenter et si non sufficientē contritū sunt atq;
cōfessi quia impossibile quo ad nos videtur ut
sufficientē contritū sint de peccāis suis nō sunt cōtēti s̄
sp̄ scrupulū hñt se nōdū debite cōfessos eē fati-
gāt seipōs et cōfessores suos cum reiteracōibus
cōfessionū p̄fū de leuibz peccāis modici pōderis.
Illie inx̄ psal vocē trepidātes timōē vbi nō eāt
timor. **I**stis oibz piē cōsultū sit ut nō de sua iusti-
tia s̄ de meā dei cōfidāt miā. **S**icq; pōderēt suā ne-
gligētiā ut tñ pōderēt dei infimitā demētā memi-
nerit q̄ illi d̄s dicit. q̄ ultra posse viri nō vult
deus ulla req̄ri. **I**teq; illi reiterātes oīes suas
aduertāt. q̄ ecā nō obligat ad actualē itēcōz
q̄ q̄ tōā sit s̄ tm̄ ut hōē psoluāt nō ḡ necē ē ut
reiterēt qd̄ sēl dcm̄ licz iaduertēt putāt s̄ sufficiat.

repetitio orationis

vt de sua negligētia doleāt cōfiteātur ⁊ q̄ iniūctū
 fuerit loco negligēter actorū solū reddāt. Hoc
 tñ intelligi volum⁹ de hijs q̄ naturalit̄ aut ex in
 firmitate accidētāliter fluxibiles nimis habent
 fātasias ⁊ velint nolint quasi ad leuē ventū flatū
 ad alia a pposito facillime distrahuntur. Non
 autē de hijs qui fortes sūt a natura in suis orga
 nis s̄ quasi aiales ⁊ bestiales ex sua carnalitate
 ⁊ corpore mala q̄ cōsuetudīne ad oīa spūalia pi
 gri ⁊ ad cūcta q̄ carnis sūt p̄mpti qui ⁊ sponte
 quasi tpe p̄solucōnis horarū suarū q̄ eis non sa
 piūt assumūt sibi cogitacōnes de exterioribus i
 quibus eorū aim⁹ plus deliciatur aut tāta sōp
 nolētia ex mala sua cōsuetudīne ⁊ dyabolo ip̄is
 illudētē obriuūtur vt vir recolant de vnicō verfi
 culo totius hore quā p̄soluisse putant. Talibz
 tūmeo ḡuissimū instabit purgatoriū si euaserit
 p̄petuū incendiū nisi hic debite cōterātur ⁊ satis
 faciant p̄ tam ḡuibz ⁊ quasi affectatis negli
 gēcijs nō ē nostre mētis hos tales excusāre aut
 occasionē male libertatis eis dare. Sicut nec i
 superioribz intēcōis n̄re extitit p̄ferre simpliciter
 aridos deuot̄is. s̄ sicut hic sic ⁊ ibi ⁊ viceuersa
 Pusillanimes ⁊ paupes bone volūtatis suscepi
 mus quātum ad p̄ns attinet cōsolari ⁊ tā ip̄os
 q̄ alios ad caute opandū suam salutē exhorta
 ri. Et quia tactū est aliquid supra de scrupulis

circā cōfessiones sup̄est adhuc qđ nō incōgrue
putam⁹ addēdū. **E**xpediit quippe ipsis scrupulo
sis dicere et cōsulē ut non sint nimis arte cōsciētie
cū peccā mīora in cōfessioē exponēda. sed succitū
et breuē q̄i in gñe sufficiat ea explicat. **M**aiora
vero et ea in quibus est; anime periculum stude
ant cognoscere et ea diligētēter ī specie detegere
Super quibus tamen notandum q̄ quedā co
gitationes turpes et execrabiles blasphemie et
etiā luxurie non ita grosse sūt confitende pro
ut occurrunt sed sufficit ut sic dicantur ut confes
sor mentem confitentis intelligat seruata hōnest
tate loquendi quantum possibilitas admiserit
licet enim cōfessionī necessaria sit humilitas
non tamen propter sacramentū et confessoris
reuerentiā excluditur hōnestas: huiusmodi co
gitationes etiā execrāde siue blasphemie siue
luxurie neminem nimis turbent non enim de
lectant deuotos sed cruciant nec sunt hōminis
sed dyaboli eas suggerentis. **V**nde nec impu
tabūtur hōmini ad demeritum sed reputabunt̄
eidem potius ad meritum et purgant animam
patientis eas magis quam maculent propter
laborem quem hōmo mente perfert in pugnan
do contra easdē. **Q**uicquāt nēpe hōiem affligit
contra suā volūtātē et nō placet nec delectat nō
facile ī talib; tēptato: nocē pōt. **Q**uicquātq; itaq;

In hmoi cogitacōibz specificē nimis vellet descē
 dere in cōfiteudo eas ⁊ multum scrupulosus circa
 ipsas esse. **H**ic paul dubio nō ex hoc cōseqtur
 pacē cordis s; fortius oppositū ⁊ dat occasionē
 inimico se multo amplius inq̄etandi ⁊ vexandi
 quēadmodū nōnunq̄ cōtigit illis qui latratus
 canū mītigare conātes picciūt eis panem ut sic
 saltem latrare cessent. **A**ttamē cōter videmus
 oppositū fieri q̄ minime cessant ymo frequēter
 eū q̄ panē piccit durius latrādo infestāt. **H**a
 beat̄ ḡ semp̄ in mēoria regula illa quā quasi in
 p̄cipio posuim⁹ scz. **V**t in quacunqz pte quis
 se sētīt p̄miorē ad malū ⁊ temptari se posse faci
 lius. ibi sp̄ opponat remedia p̄cise cōtraria solli
 citius. **S**i quis ē scrupulosus in cōsciētia nimis
 leuiter studeat cordis libertatē. **S**i q̄s iracūndus
 ⁊ vehemēs ⁊ cōmouetur faciliter fugiat occasio
 nem ire. ⁊ quasi cū violentia intendat mentis
 trāquillitatē ⁊ māsuētudinē. **M**otus nāqz ma
 iores iuxta phōz sētentiā. expellunt minores
Si quis impatiens ad quīs aduersa exēpla pa
 trū ⁊ maxie xpi ⁊ martirū. aīmo sepe reuoluat
Si quis nimis zelofus etiā i causa iusticie ⁊ per
 impetum spiritus nimis efferatur zelum cū mo
 destia temperet. **E**t q̄ etiā ip̄e in multis offendit
 recogit; qd qz districtū iudicē deū sup se habeat
 formidet. **S**i q̄s nimis tenax largitacō infuiat

et sic de similibus. **I**nsup aduertēdū p quadāq;
regula generali tenendū ut omnia ad q̄ volun
tas cū quodam quasi impetu et vehemētia sine
p̄uia deliberacōne indimatur quātumcūq; appa
reant bona habeantur suspecta quia cōiter sunt
motus sensualitatis et passionū quibus hostis
antiquus p̄sepe se imiscet. **I**uxta id qd̄ scriptū
est ab ea que dormit in sinu tuo te custodi se; sē
sualitate ut ip̄a non dn̄etur rōi tue tāq̄ mulier
viro. **S**i enim hanc potestatem tali mulieri de
deris ipsa contraria erit et rebellis viro suo id
est sēsualitas ratiōni placeat vel displiceat tibi
Vnde si non poteris eam sic subigere ut sit om
nimode subdita viro semper tamē ei resiste nec
viquam ei cedas et sic erit ut huiusmodi rixa
et pugna coram deo tibi reputetur pro victoria
Siquidem non solum vicisse malum bonum est
Sed et pro viribus malo restitisse. **I**mmo non
numquam melius est diucius pugnam exerce
re quam cito preualere. **A**tten dit namq; pru
dentissimus et equissimus rex noster deus mili
tum suorum velle potius quam posse. **E**t sicut
posse vincere suum est. **I**ta vincere velle nos
trū ē. **E**t q̄q; in vtroq; gratia dei necesse ē ut cō
currat. **I**n velle tñ magis q̄ in posse liberū arbi
trū hōis sibi locū vendicat. **V**nde iuxta ipsum
militū suoz dñs certamē ad remunerādū p̄sat

Et dignū utiq; a iustū est ut qui lōgius a labori
 ohus certauit p̄miū copiosius p̄cipiat. **N**on tñ
 est pugna optanda ne videamur amare piculū
Sed cū venerit est viriliter agēdum in nomine
 eius q̄ non patit nos temptari vltra id qđ pos
 sumus sustinē h̄ facit etiā cū temptacōe p̄uētū
 ut possim⁹ sustinere. **C**ū a cotidie humiliter a
 fiducialit̄ idcirco supplicāē debem⁹ dicendo qđ
 ip̄e docuit. **E**t ne nos iducas in temptationem
Credie namq; qđ hec ipsa clausula breuis verb̄
 h̄ ampla virib; in temptacōib; irruētib; deuora
 mente replicata non mediocris sit efficacie de
 quo nullus estimo dubitabit nisi infidelis a is
 qui ignorat quis eoz̄ autor sit. **N**otent etiā
 scrupulosi quoz̄ pusillāimitatē cōsolari itēdeba
 mus quamq̄ nonnunq̄ ad alia digredi videā
 mur. **N**otent inq̄ qđ valde eis expedit cū cōsilio
 fuoz̄ supioz̄ a alioz̄ viroz̄ prudētū deū timētū
 cōn suos scrupulos agere ut sic tandē assuescāt
 eos non timē. **S**icut domificatores assuesfacti ā
 bulant secure a intrepide supra tecta altissima
 vbi non sic practicati statī forent si h̄moi accēp
 tarent in piculo vite. **I**ntendāt qđ pusillāimes
 scrupulosi qđ inimicus humani generis impun
 gnaē mitē hominem stercorib; turpissimaz̄ co
 gitacōū veluti in obsidione urbū vel castroz̄
 fieri cōsueūt cū stercorib; doacaz̄ aut cū terret

repentino strepitu quempiam vel horrorem in
mittit quasi inopinate put similiter lombardo
rum tonitruo impugnatores munitionum age
re consueverunt. **E**t quemadmodum ioculatores
et trufatores pueris horrorem iustitias suis ges
tibus incutere nouerunt. **I**ntendant inquam quod ta
lia non curent neque multum cum his litigent
sed potius irrideant dicentes cum illo patre in vi
taspatrium in talibus expro. **I**mmundicia tua super
te demon dominus michi adiutor non te timebo. **Q**uia
enim immundus spiritus es. **I**mmundicia opus
tuum est. **I**temque terrores tuos non timeo quod
eum quem venturus est iudicare viuos et mortuos et scilicet
pignem defensorum habeo. **P**usillitantes scrupulosi
similiter sciunt quod si confessioes sue magis se inquietant quam
tranquillet dummodo tamen firmum et fixum iudicium de mortali
peccato in se non habeant quod ex hoc sepius cognoscere pos
sunt quod si in similibus casibus eos mouentibus requirerent
dicent tales casus mie fore peccata mortalia tunc ces
sandum cum superiorum et piorum consilio fore a frequenta
tione confessionum. **E**t fiducialiter nichilominus esset
celebrandum atque humiliter deus. **D**omine non in iustificatio
nibus meis prosterno preces meas ante faciem tuam quod nul
le sunt. **E**t scio quod similes res consueuerunt et districte discu
tere volucis me non es mundus in conspectu tuo. **S**ola namque
domine misericordia tua mundabit me. **I**temque in
multitudine misericordie tue introibo ad altare

Nota

*

sem tuū in timore tuo timens q̄ te plus offendē
 rem si dimitterē q̄ si accessero eo q̄ tu in memo
 riam tuā ita fieri iussisti ⁊ ego multis debitor sū
 p̄ quib; orare teneor. **N**ulli debet esse dubiū qn̄
 talis huīliacō plus accepta sit deo q̄ nōnulloꝝ
 vana p̄sumptio qui post cōfessionē suā ⁊ qualiacūq;
 exercitiola se dignos ⁊ bene mūdos reputant q̄i
 intrepide ad illa terrifica diuina misteria accēde
 tes. **S**ecus autē ess; vbi haberetur fixa ⁊ quasi
 certa sciētia de pccō mōrli. illis ei eēt cōfiteđū. **N**ō
 sic de veniali qđ de necessitate nūq̄ cadit sub ob
 ligacōe cōfiteđi sacramentalit̄ in spē. q̄ q̄ q̄nq;
 putile sit s; sufficit cōfessio ḡnalis. nam venalia
 p̄ diuersa delentur vti cōfessione ḡnali oratione
 dominica tōsione pectoris ac. **I**n nōnullis enī ē
 tam arcta cōsciētia ut quāto magis eā scobare
 p̄ cōfessionem conantur tanto amplius q̄i inde
 fedantur p̄t̄ plura nouiter ex fricacōe pullulā
 tia q̄ tū frequēt modice aut nulle sūt reputacō
 nis. **C**onscientia talis non firmatur melius q̄
 dimittendo eam in pace ⁊ q̄ete. ⁊ q̄ solū ybre
 lacrimaz irrigetur ⁊ sic fecūdata celestis dono
 grē solidet. **V**eniale autē pccm̄ cūter est omē
 illud qđ sem̄ est absq; racōis deliberacōe qđcūq;
 sit illud. **E**tiam si sit odium vel ira contra deum
 aut horribilis blasphemia. **V**el ~~ve~~ male peccatū
 est qn̄ actus talis ē q̄ nō tollit debitā s̄bjectionē

hominis ad deū atq; eius amicitiam seu dilcōnē
nec pmittit debitū fratne societatis viculum ad
proximum. **J**uxta simile in legibus seculaibus
et politicis ubi quedam peccata morte puniun-
tur et quedam non quamuis sint cōtra precep-
ta et statuta quia nō tollūt debitam sbiectiōem
ad p̄ncipē ac ad ciuitatē a primū. **E**x quo elici
pōt q; nō oē qd ē feni cōn̄ p̄ceptū ā votū ā iurām-
tū ā etiā cōn̄ dī mādatū ē p̄cem mōrle q; i quoli-
bet horū stat peccatē posse p̄ subreptionē quādā
a absq; p̄fecto rōis cōsēsu q; cōsēsus nūq; ē i p̄mis
motib; nisi post delibeācō; hitā vere vl̄ i p̄tatiē
q; delibeācō i aliq; cicius i aliq; tardio fieri ha-
bz qd signant addimus p̄pter habitatos in bo-
no vel in malo. quia in talibus habitus est qua-
si similit̄ delibeācōi. **S**icut dicit. **A**ris. q; ars p̄fca
non deliberat patet hoc in scriptoribus a citha-
risantibus. **S**unt etiā; quedam circa que racō
magis deb; esse puigil q; in alijs qd nisi fecerit i
terp̄ratur cōsēire. **N**otēt quoq; pusillanimes
scrupulosi q; non semper tenemur agere melio-
ra et meliori modo quo possumus; maxime sub
obligatione peccati mortalis quoniam deus om-
nipotēs quamuis hoc possit a nobis licite exige-
re q; ip̄e dominus a nos serū eius nō tamē sic
agere voluit s; cōtētus ē ut certa q; dedit p̄cepta
seruemus; qd si fecerim; sufficit sibi a maebim;

in eius dilcōe ⁊ grā. **S**eati nichilominus q̄ ita
 efuriūt ⁊ sitiūt iusticiam in obsequēdo tāto ⁊ tā
 dulci bonoq; dnō ut possitēnus aliquid supero
 gare dni sui p̄ceptis ⁊ tendant. **S**ebatus q̄ qui
 semp est pavidus timens minus debito se fecit
 se dūmodo tñ obseruet semp ne quid nimis ⁊
 ne sit iustus nimū. **E**t demū ne dū nimis emū
 git sāguinē eliciat. **I**taq; pusillamimes ⁊ forta
 mimi ⁊ nolite timere s; ⁊ fidite pusillus grex. qz
 ⁊ placuit patri vestro celesti dare vob; regnū et
 nū in secula seculoz. **A**men

ExPLICIT tractatulus de remedijs contra pusilla
mitatē. scrupulositatē. ⁊ deceptorias inimici
solationes. ⁊ subtiles eius temptationes. vñ
bilis Aḡi Joh. Gerson. Cancellarij parisiē.

Handwritten signature or initials in brown ink, possibly reading "L. C." and "A. C." with a large flourish.

Fragment of text from the adjacent page, featuring red initials and black text.

